

Lekce 1

Gramatická látka	Odkaz na gramatiku
Deklinace: <i>o</i> -kmeny, maskulina a neutra	§§ 119-122
Konjugace: Aktivní přezens: indikativ, infinitiv, imperativ Mediopasivní přezens: 3. sg. a pl. ind.	§ 256, § 262 § 263
Syntax: Sloveso v sg. u subjektu v pl. n. Vazba akuzativu s infinitivem Atributivní a predikativní pozice větného členu ὁ αὐτός	§ 337 § 455 (1) § 347 § 226

1. Χαίρετε, ὦ φίλοι.

Ὁ Αἴσωπος λογοποιός¹ ἐστίν. λέγει δὲ ὠδέ πως² περὶ ὄνου καὶ ἵππου· «Ἄνθρωπός τις ἔχει ἵππον καὶ ὄνον. ὀδεύουσι δὲ ὁδὸν³ καὶ τὸν μὲν ὄνον δεῖ φέρειν τὸν φόρτον, ὁ δὲ ἵππος ἐλαύνει ἐλεύθερος φορτίου⁴. τάχα⁵ δὲ τὰ σακία⁶ πιέζει⁷ τὸ τοῦ ὄνου νῶτον⁸. ἰκετεύει δὴ τὸν ἵππον· «ὦ φίλε, κούφιζε⁹ τοῦ φορτίου με· εἰ δὲ μή¹⁰, ἀποθνήσκω.» ὁ δὲ ἵππος οὐκ ἐθέλει ἀρήγειν¹¹ τῷ ὄνῳ· οὐ φροντίζει τῶν τοῦ ἐταίρου λόγων. μετὰ μικρὸν ἄρα ὁ ὄνος συμπίπτει. καὶ δὴ ὁ ἄνθρωπος τό τε φορτίον καὶ τὴν τοῦ ὄνου δοράν¹² ἐπιβάλλει τῷ ἵππῳ. ὁ δ' ἵππος λέγει· «Οἴμοι¹³, τί¹⁴ μοι συμβαίνει; νῦν γὰρ τὸ ὄλον φέρω καὶ δοράν.» Τί νομίζετε τὸν Αἴσωπον τῷ λόγῳ ἀποφαίνειν; (Aesop. Corp. 286)

2a. Ἄνθρωπος μικρὸς κόσμος¹⁵. (Democr. B 34, Diels)

2b. Βίας ὁ σοφὸς νομίζει πλείστους ἀνθρώπους κακοῦς. (Bias 1, Diels I, 65, 2)

2c. Θνητὰ θνητοῖς πρέπει. (Pind. I, 5.16)

¹ ὁ λογοποιός 'bajkář'

² ὠδέ πως 'asi takto, takto nějak'

³ ὀδεύουσι δὲ ὁδὸν tzv. *figura etymologica*, oblíbená v antické rétorice, dosl. „cestují cestou“, lépe volněji: 'jdou tak svou cestou, jdou tak po cestě'

⁴ τὸ φορτίον totéž jako φόρτος

⁵ τάχα adv. 'zanedlouho, brzy'

⁶ τὰ σακία 'pytel'

⁷ πιέζω 'tlačit'

⁸ τὸ νῶτον 'záda'

⁹ κούφιζω (gen.) 'zbavit něčeho'

¹⁰ doplňte: εἰ δὲ μή κούφιζεις με

¹¹ ἀρήγω (dat.) 'pomáhat někomu'

¹² τὴν δοράν ak. sg. *a*-kmenového substantiva ἢ δορά 'kúže'

¹³ οἴμοι interj. 'běda!', 'běda mi!', 'hrůza!'

¹⁴ τί 'co?'

¹⁵ doplňte: ἐστίν

3. Ὁδηγὸς ἄριστος οὐχ ὁ τυφλός. (Clem. Al. Paedag. 1,3)
4. Ἡράκλειτος ὁ φιλόσοφος λέγει· Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν. (Heracl. B 49a, Diels)
5. Οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὸν θάνατον κρίνονται. οἱ μὲν δίκαιοι καὶ ὅσοι εἰς μακαρίων νήσους ἀποπέμπονται, οἱ δὲ ἄδικοι καὶ ἄθιοι¹⁶ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὃ¹⁷ δὴ¹⁸ Τάρταρος ὀνομάζεται. ἐκεῖ δὲ κολάζονται. (podle Plat. Gorg. 523a ssq.)
6. Οὐκ ἐκ μόνων τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων ἄνθρωπος κρίνεται. (podle Clem. Al. Paedag 2,7)

Slovní zásoba

1. χαίρω, χαίρησω, —, κεχάρηκα, —, ἐχάρην (dat.) χαῖρε, χαίρετε	radovat se bud' zdráv,	gaudere salve, salvete
ὁ φίλος, -ου	přítel	amicus
ἐστὶν	je	est
λέγω, ἐρῶ, εἶπον, εἶρηκα, εἶρημαι, ἐρρήθην	říkat	dicere
δέ	1. ale, však, 2. a, pak (zpravidla se nepřekládá)	sed, autem et, -que, tum
περί (gen.)	o něčem	de
ὁ ὄνος, -ου	osel	asinus
καί	a, i	et
ὁ ἵππος, -ου	kůň	equus
ὁ ἄνθρωπος, -ου	člověk	homo
τις	nějaký	qui(dam)
ἔχω, σχήσω, ἔσχον, ἔσχηκα, ἔσχημαι, —	mít	habere
ἡ ὁδός, -οῦ	cesta	via
μέν - δέ	sice - ale	
δεῖ (ak. s inf.)	je třeba	oportet
φέρω, οἶσω, ἤνεγκον, ἐνήνοχα, ἐνήνεγμαι, ἠνέχθην	nést	ferre
ὁ φόρτος, -ου	náklad	
ἐλαύνω, ἐλῶ, ἤλασα, ἐλήλακα, ἐλήλαμαι, ἠλάθην	hnát (se), táhnout	agitare, ferri
ἐλεύθερος, -α, -ον (gen.)	svobodný, zbavený	liber
ἵκετεῦώ, -εῦσω, -ευσα, -ευκα, -ευμαί, -εὔθην	prosit	orare

¹⁶ ἄθιος 'bezbožný'

¹⁷ ὃ nom./ak. sg. n. vztažného zájmena 'které'

¹⁸ δὴ částice upozorňující na to, že jde o skutečnost už zmíněnou nebo obecně známou: 'právě', 'jak víte', 'jak známo'; do češtiny se obvykle nepřekládá

δή	tedy, pak (často se nepřekládá)	demum, igitur
με	mě	me
εἰ	jestliže	si
μή	(modální záporka)	ne
εἰ δὲ μή	jestliže ne, jinak	nisi (autem)
ἀποθνήσκω, -θανοῦμαι, -έθανον, -τέθνηκα, —, —	umřít	moriri
οὐ (οὐκ, οὐχ)	(záporka)	non
(ἐ)θέλω, (ἐ)θέλω, ἠθέλησα, ἠθέληκα, —, —	chtít	velle
φροντίζω, -ιῶ, -ισα, -ικα, -ισμαι, -ίσθην (gen.)	starat se	cogitare, curare
ὁ ἑταῖρος, -ου	druh, přítel	socius
ὁ λόγος, -ου	slovo, vyprávění, řeč	verbum, fabula, sermo
μετά (ak.)	po	post
μικρός, -ά, -όν	malý	parvus
μετὰ μικρόν	zanedlouho	post paulum
ἄρα	a tak, tedy	ergo, igitur
πίπτω, πεσοῦμαι, ἔπεσον, πέπτωκα, —, —	padat	cadere
συμπίπτω, -πεσοῦμαι, -έπεσον, -πέπτωκα, —, —	zhroutit se	corruere
τε - καί	i - i	et - et
βάλλω, βαλῶ, ἔβαλον, βέβληκα, βέβλημαι, ἐβλήθη	házet	iacere
ἐπιβάλλω, -βαλῶ, -έβαλον, -βέβληκα, -βέβλημαι, -εβλήθη (dat., ak.)	přihodit něco na někoho	inicere, addere
μοι	mi	mihi
συμβαίνει, συμβήσεται, συνέβη, συμβέβηκε, —, —	přihodit se	accidit
νῦν	nyní	nunc
γάρ	totiž	enim
ὅλος, -η, -ον	celý	cunctus
νομίζω, -ιῶ, -ισα, -ικα, -ισμαι, -ίσθην (ak. s inf.)	myslet si, považovat	putare
φαίνω, φανῶ, ἔφην, πέφαγκα, πέφασμαι, ἐφάνθη	ukazovat	monstrare
ἀποφαίνω, -φανῶ, -έφην, -πέφαγκα, -πέφασμαι, -εφάνθη	ukazovat, vysvětlovat	demonstrare, ostendere
2a. ὁ κόσμος, -ου	svět, řád, ozdoba	mundus, ordo, ornamentum
2b. σοφός, -ή, -όν	moudrý	sapiens
οἱ πλεῖστοι, -ων	většina	plurimi
κακός, -ή, -όν	špatný	malus
2c. θνητός, -ή, -όν	smrtný	mortalis
πρέπει	sluší se	decet
3. ὁ ὀδηγός, -ου	průvodce	dux viae
ὁ ἄριστος, -ου	přední, nejlepší (muž)	optimatus, princeps
τυφλός, -ή, -όν	slepý	caecus

4. ὁ φιλόσοφος, -ου	filosof	philosophus
ὁ ποταμός, -οῦ	řeka	fluvius
ὁ αὐτός, -ή, -όν (dat.)	tentýž	idem
βαίνω, βήσομαι, ἔβην, βέβηκα, —, —	jít, kráčet	gradi
ἐμβαίνω, -βήσομαι, -έβην, -βέβηκα, —, —	vstoupit	ingredi
5. ὁ θάνατος, -ου	smrt	mors
κρίνω, κρινῶ, ἔκρινα, κέκρικα, κέκριμαι, ἐκρίθην	soudit	iudicare
δίκαιος, -ία, -ιον	spravedlivý	iustus
ὅσιος, -ία, -ιον	zbožný	pius
εἰς (ak.)	do	in
μακάριος, -ία, -ιον	blažený	beatus
ἡ νῆσος, -ου	ostrov	insula
ἀποπέμπω, -πέμψω, -έπεμψα, -πέπομφα, -πέπεμμαι, -επέμφθην	posílat, odesílat	(di)mittere
ἄδικος, -ον	nespravedlivý	iniustus
τὸ δεσμωτήριον, -ου	vězení	carcer
ὀνομάζω, -άσω, -ασα, -ακα, -ασμαι, -άσθην	jmenovat, nazývat	nominare
ἐκεῖ	tam	ibi
κολάζω, -άσω, -ασα, -ακα, -ασμαι, -άσθην	trestat	punire
6. ἐκ, ἐξ (gen.)	z	ex
μόνος, -η, -ον	jediný, sám	solus
τὸ ἔργον, -ου	práce, dílo	actum
ἀλλά	ale	sed
ἀλλὰ καί	ale i	sed etiam

Doplnění gramatiky

Morfologie jmen

Deklinace *o*-kmenů

Deklinace řeckých substantiv s kmenem zakončeným na *-o* zahrnuje maskulina, feminina i neutra.

Rozdíl v deklinaci maskulin a feminin není žádný; jsou zakončena v nom. sg. na *-ος*, v gen. sg. na *-ου*. Nelze proto bezpečně stanovit podle podoby nom. sg. rod, avšak lze říci, že feminina jsou výjimečná: patří k nim především¹⁹ výslovné označení bytostí ženského pohlaví (ἡ πάρθενος ‘panna’), a dále označování zemí (ἡ Αἴγυπτος), měst (ἡ Κόρινθος),

¹⁹ Viz § 114, pozn. 1b, v gramatice.

ostrovů (ἡ Ῥόδος) a stromů (ἡ φηγός ‘dub’, ἡ βίβλος ‘papyrus’, odtud později ‘papír, spis, kniha’).

Pro neutra platí několik zvláštností, a to ve všech deklinacích, protože jde o obecnou zákonitost indoevropských jazyků:

- 1) tvar **nom., ak. a vok. všech čísel je u neuter vždy stejný** (u *o*-kmenů v sg. s koncovkou -ov);
- 2) v pl. má u všech deklinací koncovka těchto pádů podobu -α (viz dále výklad o shodě slovesného predikátu se subjektem v nom. pl. n.).

Struktura tvarů je zřejmá z §§ 119-123 gramatiky. Jednotlivé uvedené vzory se mezi sebou liší jen přízvukovým typem. Přitom k obecným přízvukovým pravidlům, uvedeným v lekci B, přistupuje dílčí pravidlo deklinační:

Oxytona *o*-kmenové i *a*-kmenové deklinace se mění v tzv. nepřímých pádech (tj. v gen. a dat. všech čísel) na perispómena.

Morfologie sloves

Struktura řeckých slovesných časů

Řecký systém časů lze jen obtížně srovnat s českým. Zhruba řečeno platí, že podobně jako v jiných neslovan-
ských jazycích odpovídá řecká kategorie **slovesného času** tomu, co čeština řeší součinností **slovesného času a vidu**.

A. Vyjádření přítomnosti

Pokud jde o predikáty v přítomnosti, nepřichází jiný vid než nedokonavý v úvahu, a to ani v češtině. Řečtina přesto rozlišuje 2 typy:

1. Probíhající děje, události a stavy jsou v řečtině vyjadřovány **prézentem**: ποιῶ ‘dělám’, ἔρχομαι ‘jdu’, κα-
θεύδω ‘spím’, γηράσκω ‘stárnu’.

2. Trvající stavy, které jsou zřejmým výsledkem ukončené události minulé pojmenovává řečtina **perfektem**²⁰:
παρεσκεύασμαι ‘jsem připraven (neboť jsem se přichystal)’, πεποίηκα ‘mám uděláno (neboť jsem dokončil)’,
ἐγρήγορα ‘jsem vzhůru (neboť jsem se probudil)’, πέφανται ‘je zřejmé (neboť bylo vysvětleno)’.

Oba dva tyto časy vztahující se k přítomnosti jsou v řečtině označovány jako **časy hlavní**. V ostatních časových rovinách přistupuje možnost rozlišovat vid, a lze proto rozlišovat 3 typy predikátů.

B. Vyjádření minulosti

Predikáty v minulosti jsou vyjadřovány tzv. **vedlejšími časy**, a zmíněné 3 typy lze popsat takto:

1. Minulé děje a stavy povahy dokonavé (nebo takové, u nichž průběh není pro mluvčího předmětem zájmu) vyjadřuje řečtina **aoristem**²¹. V češtině je tato kategorie vyjadřována převážně minulými časy dokonavých sloves:

²⁰ Řecké perfektum jako způsob vyjádření přítomnosti nelze proto srovnávat např. s perfektem latinským nebo s perfekty románských a germánských jazyků. Poučení o perfektu je obsahem lekce 22. a lekcí následujících.

²¹ Aorist je probírán počínaje 6. lekcí.

postavil, přišel, usnul.

2. Děje a stavy, které jsou zajímavé nikoli pro svůj výsledek, nýbrž právě pro svůj průběh (případně opakování), vyjadřuje řečtina **imperfektem**²². V češtině pokrývá většinu těchto případů minulý čas nedokonavých sloves: *kráčel, usmíval se, vyprávěl*.

3. Stavy, které v minulosti trvaly jako důsledky ukončených předchozích událostí, vyjadřuje řečtina **plusquamperfektem**²³: č. predikáty typu *měl připraveno* (neboť si předtím připravil), *byl vzhůru* (neboť se předtím probudil), *bylo zřejmé* (neboť bylo předtím vysvětleno).

C. Vyjádření budoucnosti

Pokud jde o predikáty budoucího času, je v řečtině jejich struktura podobná jako struktura časů minulých: dějům vyjadřovaným v minulosti pomocí ipf. (v češtině jde o nedok. fut. typu *bude dokončováno*) odpovídá v budoucí rovině **futurum I** (z futurálního kmene),²⁴ dějům vyjadřovaným pomocí aor. (č. dokonavé fut. typu *bude dokončeno*) odpovídá **futurum II** (z aoristního kmene)²⁵ a dějům vyjadřovaným pomocí plpf. (v č. typ *bude hotovo/-vé*) odpovídá **futurum III** (z perfektního kmene).²⁶ Zásadní anomálií však představuje skutečnost, že tuto škálu má řečtina ve futuru k dispozici pouze v pasivu. V akt. a med. se užívá bez ohledu na vid futura I.

Prézens tematické konjugace

Pokud jde o význam prézentních tvarů, vyplývá z předcházejícího výkladu, že je v řečtině o něco užší než je prézens český, neboť se k popisu přítomnosti používá také perfekta. Přesto lze ve většině případů řeckému přítomnému český prézens přiřadit.

Zvláštní poznámku zasluhuje **prézens historický**, tj. případy, kdy se užívá prézentních tvarů k ličení minulých událostí. Čeština má ve vyprávěcím stylu podobný prostředek: *Vtom k němu přistoupí neznámí muži a chopí se ho...* Existují však uzální rozdíly, které stylisticky brání přiřazovat řeckým historickým přítomným mechanicky historické prézenty české. Především jde v češtině o jev, který je ve formálnějším spisovném stylu mnohem méně běžný než v řečtině a upoutává zvláštní pozornost; souvisí to s tím, že jde o typický prostředek vyprávění lidového: *Von ti za mnou takhle včera normálně zajde a normálně ti si mně rovnou řekne, že mu to jako mám dát...* Kromě toho je třeba mít na zřeteli, že v češtině je základním prostředkem v tomto případě formální prézens dokonavých sloves, tedy významově futurum; nedokonavé predikáty typu *nese, stojí* nelze v češtině vůbec spojit s příslovečným určením minulosti (*včera, před týdnem*), nejsou-li doplněny lidovými vyprávěcími signály typu: *takhle, jednou*. Velmi často je proto stylisticky mnohem adekvátnější přiřazovat řeckému historickému přítomnému v češtině minulý čas.

Z hlediska formálního lze ve struktuře řeckých prézentních tvarů rozeznávat 2-3 skladebné prvky. Tvoří se z **prézentního kmene**, který je často totožný s kmenem slovesným²⁷ a lze jej snadno určit odpojením koncovky -ω od 1. sg. prez. akt. (tj. od slovníkového tvaru). K tomuto tvaru se připojují, stejně jako u ostatních hlavních časů, tzv. **primární osobní přípony** (na rozdíl od sekundárních přípon v časech vedlejších).²⁸ Obecně mohou tyto přípony přistupovat ke kmeni buď a) bezprostředně, anebo b) prostřednictvím tzv. **tematického vokálu**. Podle toho se řecká slovesa rozdělují do dvou základních konjugací: a) atematické (např. ἔσμεν 'jsme', ἀγαμέμνων 'obdivujeme') a b) tematické (např. λέγομεν 'říkáme',

²² Výklad o imperfektu následuje v lekci 2.

²³ Plusquamperfektum je probíráno počínaje 23. lekcí.

²⁴ Futurum I je probíráno počínaje 7. lekcí.

²⁵ Futurum II (futurum pasivní) je probíráno spolu s aoristem pasivním počínaje 12. lekcí.

²⁶ Futurum III (futurum perfektní) je probíráno spolu s perfektem počínaje 24. lekcí.

²⁷ Jak bylo uvedeno v lekci A, §§ 244-246 řecké mluvnické definují časový kmen odlišně, a to tak, že do něj zahrnují i tematický vokál. Z tohoto pojetí vyplývají formulace o tom, že prézentní kmen je odlišný od kmene slovesného: rozdílem je při takovém pojetí právě tematický vokál.

²⁸ § 256.

πορευ-ό-μεῖθα 'vypravujeme se'). V lekcích 1-29 této učebnice jsou probírána a procvičována pouze **slovesa konjugace tematické**.

Řada osobních přípon je dvojí: 1. pro aktivum; 2. pro medium a pasivum. Osobní přípony pro medium a pasivum jsou totožné, takže v celém přítomném systému splývají tyto dva slovesné rody do jediného, označovaného jako mediopasivum (medpas.) Tento tvar ovšem pokrývá všechny sémantické odstíny mediální i pasivní, takže škála možných významů je bohatá a často připouští více interpretací. Podrobný popis těchto možných významů je obsažen v §§ 404-411 řecké gramatiky.

Koncovky přístupující ke kmeni jsou tedy v tematické konjugaci tyto²⁹:

Indikativ:

akt. sg.	1.	- ω	pl.	1.	- ο - μεν
	2.	- εις		2.	- ε - τε
	3.	- ει		3.	- ουσι

medpas. sg.	1.	- ο - μαι	pl.	1.	- ό - μεῖθα
	2.	- η (< -ε-σαι)		2.	- ε - σῖε
	3.	- ε - ται		3.	- ο - νται

Imperativ:

akt. sg.	2.	- ε - ο	pl.	2.	- ε - τε
	3.	- ε - τω		3.	- ό - ντων

medpas. sg.	2.	- ου (< -ε-σο)	pl.	2.	- ε - σῖε
	3.	- έ - σῖω		3.	- έ - σῖων

Infinitiv:

akt.	- ειν (< -ε-εν)
medpas.	- ε - σῖαι

Kromě těchto tvarů zahrnuje řecký přítomný systém dále konjunktiv, optativ a participium; tyto tvary budou souhrnně probrány a procvičovány později.

Při spojování koncovek s přítomným kmenem připadají obecně v úvahu 3 možnosti: a) slovesa s kmenem konsonantickým; b) slovesa s kmenem vokalickým monoftongickým; c) slovesa s kmenem vokalickým diftongickým. V případech (a) a (c) nedochází ke změnám a utváření konjugačních tvarů se jeví jako pravidelné; tato slovesa jsou postupně probírána až do lekce 13. U sloves s monoftongickým kmenem docházelo v předklasickém období důsledně ke kontrakci kmenového vokálu a vokálu tematického; tento konjugační typ je probírán v lekcích 14-17.

²⁹ Přípona je vyznačena odděleně od tematického vokálu tam, kde hláskovým vývojem nebyla pozměněna natolik, že rozlišení není možné. Přízvuk je vyznačen tehdy, když připadá na koncovku, v ostatních případech koncovce předchází, v souladu s přízvukovými pravidly uvedenými dříve.

Přísuvné -v

V přítomnosti stejně jako v jiných časech řeckého systému se objevuje se tzv. **přísuvné -v** (ř. $\nu\tilde{\upsilon}$ ἐφελευστικόν). Jde o hlásku -v, která přistupuje za osobní příponu končící na -ε nebo -ι. K této modifikaci dochází pouze **ve 3. sg. nebo pl. ind.**, a to jen tehdy, když následuje slovo začínající vokálem anebo větný předěl. Následuje-li za touto koncovkou slovo začínající na konsonant, je uplatnění přísuvného -v nezávazné. Např.: ἵκετεύουσι(v) τὸν φίλον 'prosí přítele'; ale jen: ἵκετεύουσιν αὐτόν 'prosí ho'.

Syntax

Užívání členu v řečtině

Řecký člen $\acute{\omicron}$, η , $\tau\acute{\omicron}$ je v zásadě členem určitým, jaký užívají např. jazyky románské nebo germánské. Slouží k vyjádření gramatické kategorie určenosti, která nemá ve spisovné češtině obdobu: užívá se ho u substantiv k tzv. *individualizaci*, tj. tehdy, když substantivum označuje nikoli jev nebo objekt obecný, nýbrž známý, v hovoru právě nebo už dříve zmíněný. V hovorové a obecné češtině se k tomu účelu používá ukazovací zájmeno (a řecký člen ostatně svým původem ukazovacím zájmenem je): ἀποφαίνει μοι ἵππον, καὶ ὁ ἵππος ἄριστός ἐστιν 'ukazuje mi koně a *ten* kůň je skvělý'.

Členu se proto neuzívá jednak tam, kde právě substantivum individualizováno být nemá, a zásadně všude tam, kde individualizace z obecně sémantických důvodů nemá smysl (při označování přírodních jevů, živilů, u abstrakt apod.): κακός ἐστιν θάνατος 'smrt je zlá', ἀνθρώπους μοι ἀποφαίνει 'ukazuje mi (nějaké) lidi'. Pokud se v těchto případech přesto uplatní člen, získává význam 'každý' (nepřesně to bývá označováno jako *generalizace*): ὁ ἄνθρωπος θνητός ἐστιν '(každý) člověk je smrtelný', κακός ἐστιν ὁ θάνατος '(každá) smrt je zlá'.

Atributivní a predikativní pozice větných členů

Přívlastek (atribut) má jako větný člen v řečtině primární pozici mezi členem substantiva (je-li substantivum určené) a substantivem, nezávisle na tom, zda je o přívlastek shodný nebo neshodný, a na tom, jak dlouhý a složitý přívlastek je:

ὁ ἄριστος λόγος 'skvělá řeč'

ὁ τοῦ ἐταίρου λόγος 'příteleva řeč'

ὁ τοῦ ἀρίστου ἐταίρου λόγος 'řeč skvělého přítele'

Méně často lze přívlastek umístit i za substantivum (tzv. *postpozice přívlastku*), ale i v tom případě před ním závazně stojí člen (před samotným substantivem v těchto případech člen stát může i nemusí). Tato varianta slouží ke zdůraznění přívlastku:

(ὁ) λόγος ὁ ἄριστος

(ὁ) λόγος ὁ τοῦ ἐταίρου

(ὁ) λόγος ὁ τοῦ ἐταίρου τοῦ ἀρίστου

anebo k vyjadřování přístavku, tj. substantivního přívlastku: Βίας ὁ φιλόσοφος 'filosof Bías', Αἴσωπος ὁ λογοποιός 'bajkař Aisópos (Ezop)' (u přístavku tedy nejde o zdůraznění).

Tato pozice atributu za substantivním členem se označuje jako *pozice přívlastková (atributivní)*.

Tentýž větný člen, který může plnit funkci přívlastku (tj. adjektivum, substantivum, genitiv substantiva apod.), stává v řecké větě i jinde než za substantivním členem. Znamená to, že se nevztahuje bezprostředně k substantivu, nýbrž tvoří **jmenou část přísudku (predikátu)**. Tato pozice větného členu se označuje jako *přísudková³⁰ (predikativní)*. Rozlišování mezi atributivní a predikátovou pozicí je v řečtině mimořádně důležité proto, že sponové sloveso *být* je často vynecháváno (jeho prezentních tvarů se používá jen ve speciálních případech): ὁ θάνατος κακός 'smrt je zlá', ἄριστος ὁ τοῦ εταίρου λόγος 'přítelova řeč je skvělá'.

Není-li substantivum určené, nelze mezi oběma pozicemi rozlišit a konstrukce má více interpretací: θάνατος κακός 'zlá smrt' (atributivně) i 'smrt bývá zlá' (predikativně).

Popsaný rozdíl v poloze jmenného slovního druhu (substantivum, adjektivum, zájmeno) vůči členu má výrazný vliv na význam i v jiných případech, pro které se tradičně užívá stejných termínů (atributivní, resp. predikativní pozice), přestože syntakticky jde o situaci jinou. Jedná se především o některá zájmena a adjektiva, z nichž nejvýraznější je zájmeno αὐτός:

a) konstrukce ὁ αὐτὸς θεός („atributivní pozice“) má význam 'tentýž bůh' (srov. č. hovor. *ten samý bůh*, něm. *derselbe Gott*, fr. *le même dieu*, angl. *the same god* atd.);

b) konstrukce αὐτὸς ὁ θεός („predikativní pozice“) má význam 'samotný bůh', 'dokonce i bůh' (srov. č. *bůh sám*, něm. *Gott selbst*, fr. *dieu même* aj.);

c) Úplně bez členu se tohoto zájmena užívá jen v pádech jiných než nom., a to s významem opět odlišným: '(je)mu, (je)ho' atd.

Shoda neutrálního subjektu s predikátem

Neutra v plurálu se pojí v řečtině důsledně se slovesným predikátem v singuláru: τὰ σακία πιέζει 'pytle tlačí'. Tato nápadná zvláštnost souvisí se starobylým pojetím plurálových neuter jako kolektivních označení pro realitu, u níž individuálnost není podstatná (srov. č. *listoví, stromoví, kamení*).³¹

Vazba akuzativu s infinitivem

Čeština využívá po slovesech smyslového vnímání vazby akuzativu s infinitivem, která je synonymní s konstrukcí pomocí vedlejší věty:

Vidím, že přichází. — Vidím ho přicházet.

Slyším, že zpívá. — Slyším ho zpívat.

Řečtina využívá zcela shodnou dvojici konstrukcí nikoli u sloves smyslového vnímání, nýbrž u sloves intelektuální činnosti (νομίζω, θαυμάζω), sloves vyjadřování (λέγω, ἔφη):

³⁰ Ve starších gramatikách se ve shodě s odlišným pojetím větných členů označuje tato pozice také jako *doplňková*. Jako *doplňek* se v těchto případech označuje právě jmenná část přísudku.

³¹ Viz § 113 gramatiky.

Νομίζω ὅτι ὁ φίλος χαίρει. — Νομίζω χαίρειν τὸν φίλον.

Myslím, že přítel má radost.

Λέγω ὅτι ψεύδεται ὁ ἄνθρωπος. — Λέγω τὸν ἄνθρωπον ψεύδεσθαι.

Říkám, že ten člověk lže.

Pro překlad do češtiny připadá v úvahu pouze vedlejší věta, v níž podmět je tvořen akuzativem řecké vazby a přísudek jejím infinitivem.

Stejně vazby se objevují u některých výrazů vyjadřujících náležitost a závazek (δεῖ, πρέπει), např.:

Δεῖ τὸν φίλον ἀρήγειν τῷ φίλῳ.

V těchto případech připadá v úvahu buď překlad pomocí neosobního modálního výrazu uvozu-
jícího vedlejší větu se spojkou *aby*:

Je třeba, aby přítel pomáhal příteli.

anebo (lépe) pomocí osobního modálního slovesa s infinitivní konstrukcí:

Přítel musí příteli pomáhat.

U vět, v nichž není výslovně vyjádřen subjekt, na něhož se tento závazek vztahuje, se nabízí pro překlad kromě uvedených dvou konstrukcí ještě i neosobní modálního výraz s infinitivní vazbou:³²

Δεῖ τοὺς θεοὺς θεραπεύειν.

Je třeba vzdávat bohům úctu.

Je třeba, aby bohům byla vzdávána úcta (abychom bohům vzdávali úctu).

Bohové musí být uctíváni (bohy musíme ctít).

Cvičení

1. Doplňte věty tak, že vyberete z ní že uvedených přísudků ten, který odpovídá kontextu, a přeložte je:

• ὁ ἵππος τοῦ ἐταίρου ... • ὁ ὄνος τὸν ἵππον ... • ὁ ἵππος τῷ ὄνῳ ... • ὦ ἄνθρωπε, τὸ ὄλον ... • τὸν ἵππον τὸ ὄλον ... • τί τὸν Αἴσωπον ἀποφαίνειν ...; • οἱ ἄνθρωποι θνητοὶ ...

• νομίζεις • οὐκ ἀρήγει (pomáhat) • μή μοι ἐπίβαλλε (nakládat) • ὀνομάζονται • οὐ φροντίζει • ἰκετεύει • δεῖ φέρειν.

2. Doplňte věty tak, že vyberete z níže uvedených spojení to, které odpovídá kontextu, a věty přeložte:

• ὦ ἄνθρωποι, ... ἀρήγετε (pomáhat). • τοὺς ἀνθρώπους ... κρίνετε. • τὸ δεσμωτήριον ... ὀνομάζεται. • οἱ ἄθεοι (bezbožný) ἄνθρωποι ... ἀποπέμπονται. • ὁ ἄνθρωπος ... κρίνεται.

• μετὰ τὸν θάνατον • τοῖς φίλοις • εἰς τὸν Τάρταρον • Τάρταρος • ἐκ τῶν ἔργων καὶ ἐκ τῶν λόγων.

³² Na rozdíl od latiny není nutno přecházet v těchto případech na pasivní konstrukci.

3. Určete pád a číslo, vytvořte nom. sg., a ten přeložte:

• τὸ δεσμοκτήριον • τὰ ἔργα • τοῦ κόσμου • τῶν ἀρίστων • τοὺς λόγους • τοῖς ἵπποις • τῷ ἐταίρῳ.

4. Přeložte a vytvořte 1. sg. ind. prez. akt.:

• λέγομεν • ἔχετε • φέρουσιν • ἐθέλεις • φαίνεται • κρίνονται • ὀνομάζειν.

5. Přeložte slovní dvojice:

• δίκαιος - ἄδικος • ὄσιος - ἀνόσιος • ὁ λόγος - ἄλογος • ὁ θεὸς - ἄθεος • ἐλεύθερος - ἀνελεύθερος • ὁ θάνατος - ἀθάνατος.

6. Vyložte etymologii slov:

• teologie • antropologie • mikrokosmos • monolog • kosmetika • ateista

7. Doplňte odpovídající slovesný tvar:

• τὰ φορτία τῷ ἵππῳ (ἐπιβάλλονται - ἐπιβάλλεται - ἐπιβάλλει) • τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα (κρίνεται - κρίνονται - κρίνουσιν) • οἱ ἄθεοι ἄνθρωποι (κολάζει - κολάζεται - κολάζονται)

8. *Figura etymologica*, uplatněná v 1. oddíle ve formě konstrukce ὁδεύουσι ὁδὸν spočívá ve spojení 2 slov (obvykle slovesa a jeho předmětu) s tímž slovním základem, tedy stejného etymologického původu. Vyhledejte v textu 1 jiný případ této figury.

9. Rozlišujte význam:

• ὁ δίκαιος φίλος - ὁ φίλος δίκαιός ἐστιν • τὰ ἄδικα ἔργα - τὰ ἔργα ἄδικά ἐστιν
• ὁ θνητὸς ἄνθρωπος - ὁ ἄνθρωπος θνητός ἐστιν • ὁ σοφὸς ἐταῖρος - τὸν ἐταῖρον σοφὸν νομίζω - ὁ ἐταῖρος σοφὸς νομίζεται

10. Rozlišujte význam:

• ὁ Αἴσωπος λογοποιός ἐστιν. - ὁ λογοποιὸς Αἴσωπός ἐστιν. • ὁ φίλος φιλόσοφος ἐστιν. - ὁ φιλόσοφος φίλος ἐστίν. • Τάρταρος τὸ δεσμοκτήριον ὀνομάζεται. - ὁ Τάρταρος δεσμοκτήριόν ἐστιν.

11. Přívlastek οἱ τοῦ ἐταῖρου λόγοι lze formulovat i οἱ λόγοι οἱ τοῦ ἐταῖρου (tzv. postpozice přívlastku), a tak ho zdůraznit. Zdůrazněte postpozicí:

τὰ τῶν ἀνθρώπων ἔργα, ὁ σοφὸς φιλόσοφος, οἱ αὐτοὶ ποταμοί.

12. Přeložte do řečtiny:

1. Máš osla? Osla nemám, ale mám koně. Chceš jet na koni³³?
2. Nechceme soudit přátele.
3. Co se děje? Myslím, že přítel pomáhá oslovi nést náklad.
4. Je třeba přátelům pomáhat. Je třeba, aby přítel pomáhal příteli.
5. Podle činů se ukáže spravedlivý člověk.
6. Je tento filozof moudrý?
7. Co si myslíte, že říkají filozofové o smrti? Říkají, že smrt je zlá?
8. Slova zbožných lidí jsou spravedlivá a moudrá.

³³ *jet na něčem* přeložte pomocí ἐλαύνω s ak.